

Kołodziejczyk, Arkadiusz

"Ziemia Zawkrzeńska", t. IV, pod red.
Ryszarda Juskiewicza, Mława 2000 :
[recenzja]

Rocznik Mazowiecki 13, 307-309

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ziemia Zawkrzeńska, t. IV, pr. zb. pod red. Ryszarda Juskiewicza, Mława 2000, ss. 370

Do rąk historyków i miłośników dziejów Mazowsza dotarł IV tom serii *Ziemia Zawkrzeńska* pod redakcją naukową Ryszarda Juskiewicza. Jest to kolejne wydawnictwo reaktywowanej w 1996 r. Stacji Naukowej im. Stanisława Herbsty w Mławie. Poprzedni — III tom tej serii ukazał się w 1996 r. także pod redakcją R. Juskiewicza.

O sylwetce naukowej prof. R. Juskiewicza — prawnika, historyka, kolekcjonera, animatora badań i regionalisty napisano już wiele. Senator RP pierwszej i drugiej kadencji, twórca prywatnego Muzeum Juskiewiczów w Mławie, gromadzącego unikatowe eksponaty naszych dziejów ojczystych, zwłaszcza okresu XIX–XX w., autor i redaktor 25 książek, kilkuset artykułów i pomniejszych prac, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, jest bez wątpienia jednym z czołowych historyków działających na terenie północnego Mazowsza. Jego prace ogniskują się wokół dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej — czyli regionu mławskiego oraz dziejów militarycznych północnego Mazowsza. Bez przesady można stwierdzić, iż jest jednym z czołowych regionalistów mazowieckich, ale też autorem tak znaczących monografii, jak: *Wrzesień 1939 na Mazowszu Północnym* (Ciechanów 1987), *Bitwa pod Mławą 1939* (Warszawa 1979, 1987, Mława 1999), czy *Działania militarne na Mazowszu Północnym i w Korytarzu Pomorskim 1920 rok* (Warszawa 1997) nie licząc wielu innych¹.

Ambitne cele małego regionu — zatytułował swoją recenzję *Źródeł historycznych do dziejów Ziemi Mławskiej 1065–1956* Cezary Chlebowski (*Ziemia Zawkrzeńska*, t. IV, s. 338). „Ziemia Zawkrzeńska, zwana także przez innych mławskim Mazowszem, nie jest bogata ani w ropę naftową, żyły złota czy też pokłady diamentów. Także gleba piaszczysto-mazowiecka za wiele plonów nie daje. A jednak jest to ziemia bardzo zasobna, zarówno w historyczną przeszłość, jak i wypróbowaną, wyselekcjonowaną warunkami żywymi kresową ludność” — podkreślił na wstępie recenzji tenże autor (s. 338), zaznaczając, iż do trzeciego rozbioru Ziemia Zawkrzeńska graniczyła z Zakonem Krzyżackim, a następnie Królestwem Prus. Bogactwo historycznej przeszłości wcale nie musi jednak oznaczać bogactwa wiedzy o niej. Tworzą i dokumentują ową przeszłość historycy. W przypadku Mazowsza Mławskiego udowadnia to w pełni swoimi publikacjami Ryszard Juskiewicz, w tym kolejnymi tomami serii *Ziemia Zawkrzeńska*.

¹ Np.: *Mławskie Mazowsze w walce*, Warszawa 1968; *Rok 1920 na Ziemi Mławskiej*, Warszawa 1995; *Wzywam Was do apelu... Straty korpusu oficerskiego Armii „Modlin” w czasie drugiej wojny światowej*, Warszawa 1995; *Ks. Kanonik Hon. Ignacy Krajewski*, Ciechanów 1998; *11 pułk Ułanów Legionowych im. Marszałka Edmunda Śmigłego Rydza*, Ciechanów 1998; *Obrona Pultuska i 13 Pułk Piechoty w wojnie 1939 r.*, Mława 1999; *Źródła historyczne do dziejów Ziemi Mławskiej 1065–1956*; *Mława–Ciechanów 1998* (współautor Andrzej Grochow-ski); *Z dziejów harcerstwa mławskiego (1913–1996)*, Mława 1996 (red. nauk.).

Tworzy w ten sposób solidny fundament wiedzy o przeszłości mławskiej Małej Ojczyzny².

Większość prezentowanych w IV tomie *Ziemi Zawkrzeńskiej* prac i materiałów stanowią fragmenty prac magisterskich i dyplomowych oraz doktoratów przygotowywanych na seminarium doktoranckim przy Stacji Naukowej im. prof. S. Herbsta w Mławie. Kilka artykułów i materiałów wykracza swoją problematyką poza region mławski. Jak stwierdza R. Juskiewicz we *Wstępie*, „zadecydowały o tym względy merytoryczne, niezwykle interesujący tekst lub to, że autor danego tekstu wprawdzie nie mieszka w regionie, ale pochodzi z niego” (s. 5). Tematyka publikacji jest też zróżnicowana, gdyż dotyczy zarówno historii, jak i pedagogiki, literatury faktu i poezji.

Prezentowany tom otwiera rozprawa Leszka Arenta, *Przemiany społeczno-polityczne w Mławie w 1956 r.* Następnie Jerzy Borowski prezentuje *Szkice z dziejów Strzegowa w latach 1866–1914*, Dorota Giszczak omawia dzieje Gralewa w okresie okupacji hitlerowskiej, R. Juskiewicz pisze o działaniach wojennych na Ziemi Mławskiej w okresie I wojny światowej. Kolejne artykuły i rozprawy odbiegają od „czystej” historii. Jarosław Krauze omawia stan świadomości historycznej uczniów Szkoły Podstawowej nr 1 w Ciechanowie; Bożena Maciejewska przybliżyła działalność społeczno-pedagogiczną Jadwigi Dziubińskiej (1874–1937) — współorganizatorki szkoły dla dziewcząt wiejskich w Gołotczyźnie (1909) i szkoły rolniczej dla chłopców w Sokołówku (1909); Dorota Prorok omawia życie codzienne wsi w świetle losów urodzonego w 1907 r. nauczyciela i działacza oświatowego, Józefa Leszczyńskiego. Dorota Sabina Skrzyniarz analizuje politykę oświatową zaborców w okresie pozytywizmu. Dwie ostatnie rozprawy stanowią skróty prac magisterskich obronionych w WSP w Olsztynie (promotor prof. Benon Dymek).

W dziale *Miscellanea* zamieszczono na początku wywiad ze współtwórcą Towarzystwa Miłośników Ziemi Ciechanowskiej Robertem Bartołem z 1995 r. (szkoda, że nie podano daty śmierci tego zasłużonego regionalisty). Niezwykle cennym materiałem źródłowym jest inwentarz dóbr Kuczbork z 1810 r. w opracowaniu Andrzeja Grochowskiego (s. 174–214). Z kolei Edyta Jabłońska pisze o działającej wśród Polonii brazylijskiej siostrze Joannie Łukwińskiej, Stanisław Korwin-Pawłowski kreśli interesujący portret zbiorowy chłopów arabskich, a Anna Miałka-Kruszewska omawia działalność i zbiory mławskich muzeów: Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej — powstałego w 1926 r. i Muzeum Juszkiewiczów — otwartego w 1994 r. Kolejny tekst — *Zagadnienie mniejszości ukraińskiej w Polsce 1948–1989* autorstwa Janusza Pysznińskiego stanowi fragment jego pracy magisterskiej obronionej na UMK w Toruniu. Anna Sobczyńska pisze o życiu i poezji Stefana Gołębiowskiego (1900–1991). Dział ten kończy sprawozdanie z działalności Stacji Naukowej im. prof. S. Herbsta w Mławie za 1999 r.

² Warto nadmienić, iż nakładem Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Mławskiej ukazały się cztery tomy *Studiów i materiałów do dziejów Ziemi Zawkrzeńskiej* (t. I, 1971; t. II, 1996; t. III, 1996; t. IV, 1999).

(szkoda, że nie za okres od 1996 r., czyli reaktywowanie Stacji), opracowane przez R. Juskiewicza.

Kolejny dział, *Twórcy mławscy*, przybliży sylwetki mławskich poetów, malarzy, rzeźbiarzy, hafciarzy oraz historyków (R. Juskiewicz, Andrzej Grzymkowski, Kazimierz Tański). Tom kończy dział recenzji oraz, co istotne, indeks osobowy.

Nie wdając się w szczegółową analizę poszczególnych tekstów warto jednak podkreślić, iż mimo ich różnorodnej problematyki oraz poziomu, nie powodują rozbicia wewnętrznego tomu. Na pewno w tym zasługa redaktora R. Juskiewicza, jak również członków Kolegium Redakcyjnego: Benona Dymka, Józefa Kazimierskiego, Henryka Kaczorowskiego i Leszka Arenta. Publikacja zaś tekstów „świeżo upieczonych” magistrów wiąże ich niewątpliwie, nie tylko emocjonalnie, z regionem. Oczekujemy na kolejny tom *Ziemi Zawkrzeńskiej*. Na koniec należy podkreślić, iż dzięki zaangażowaniu i ogromnej pracy tej miary regionalistów i historyków jak, tylekroć przywoływany, R. Juskiewicz, Aleksander Kociszewski z Ciechanowa, Janusz Szczepański z Pułtuska — nie wspominając o całym zastępie innych, nie mniej zasłużonych — regionalizm mazowiecki rozwija się coraz prężniej, niezależnie od, jakże trudnej dla kultury, sytuacji finansowej i niesprzyjającej regionalistycy aury „gospodarki rynkowej”.

Arkadiusz Kołodziejczyk